

Збирання та аналізування доказів на первинному етапі перед призначенням судових експертиз при дітовбивствах

Олена Єфіменко

судова експертка, Сумський НДЕКЦ МВС України, м. Суми, Україна,
e-mail: efimenko_ol@ukr.net

Михайло Ромбовський

кандидат фіз.-мат. наук, старший судовий експерт,
Сумський НДЕКЦ МВС України, м. Суми, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2296-3452>, e-mail: rombovsky_m@ukr.net

Зазначено особливості аналізування проведення першочергових слідчих дій під час оглядів місць подій за виявлення трупів новонароджених дітей, збирання доказів та надання об'єктів для проведення судових експертиз.

Ключові слова: дітовбивство; огляд місця події; судова медична експертиза.

Collection and Analysis of Evidence at the Initial Stage Before the Appointment of Forensic Examinations in Infanticide

Olena Yefimenko, Michael Rombovsky

Peculiarities of analyzing primary investigative actions in inspecting the scene of newborn corpses' discovery, collecting evidence, and preparing objects for forensic examination are presented.

Keywords: infanticide; scene inspection; forensic medical examination.

Дітовбивства відрізняються від інших видів вбивств особливостями складу злочину. Розкриття, розслідування та проведення судових експертиз, пов'язаних із даним типом злочинів, має свою специфіку.

Під час розслідування даного виду вбивств необхідно максимально широко та вміло застосовувати спеціальні судово-медичні знання, пов'язані з вагітністю, пологами, причинами настання смерті дитини тощо. Важливе значення має своєчасне та швидке проведення першочергових слідчих дій: огляду трупа дитини, обшуків, допитів підозрюваної та свідків, судово-медичної експертизи.

У разі, коли підставою для порушення кримінального провадження слугувало виявлення трупа новонародженої дитини, до першочергових слідчих дій належать:

- огляд трупа новонародженого й місця його виявлення;
- судово-медична експертиза трупа.

Під час огляду трупа новонародженої дитини у справах цієї категорії необхідно зібрати дані для з'ясування таких обставин:

- Чи є виявлений труп трупом новонародженої і доношеної дитини або плоду?
- Чи є на тілі трупа новонародженої дитини сліди насильницької смерті (задушення, утоплення, тілесні ушкодження тощо)?
- Як давно народилася дитина?
- Скільки жила дитина після народження?
- Коли настала смерть дитини?

Крім того, під час огляду трупа й місця його виявлення необхідно отримати дані, які вказують на місце пологів або на те, у який спосіб труп новонародженого доставлено до місця його виявлення.

Вочевидь, що не всі обставини, які підлягають з'ясуванню, можуть бути встановлені на місці виявлення трупа новонародженої дитини, тому остаточне рішення приймається після проведення розтину та

складання відповідного протоколу (акту, висновку).

Зазвичай огляд місця події доцільно починати з огляду трупа новонародженої дитини у разі, якщо в результаті огляду місця події не будуть виявлені будь-які обставини, що вимагають зміни цього звичайного порядку огляду.

Усі речі і предмети, виявлені на трупі або біля нього, описуються із зазначенням у протоколі їх розміру, кольору, вигляду й інших індивідуальних ознак (мітки на сорочці, латка на ковдрі тощо). Особливо відзначають наявність будь-яких штампів, міток, дат, помарків тощо. Якщо труп новонародженої дитини загорнутий у газету, фіксується її назва, дата, записи, що є на ній, кількість листів, забруднення та ін. Якщо дитина народилася в пологовому будинку, на її руці інколи можна виявити браслет (нитка з биркою), на якому записано прізвище матері, дитина може бути загорнута в пелюшки зі штампом пологового будинку тощо. За виявлення трупа новонародженої дитини в коробці або ящику слід ретельно оглянути всі предмети. Не можна обмежитися лише поверховим оглядом одягу або упаковки, у якій виявлений труп немовляти, оскільки одяг і речі часто є важливими джерелами для побудови версії про особу матері немовляти або осіб, будь-яким чином причетних до злочину. Мають бути ужиті заходи для збереження виявлених із трупом новонародженої дитини речей та предметів.

Під час огляду трупа новонародженої дитини слід звернути увагу на наявність ознак, що характеризують доношеність і життєздатність немовляти. Для цього необхідно вимірювати зріст, обвід голови. Довжину трупа новонародженої дитини вимірюють м'яким сантиметром від найбільш виступаючої частини тім'яної області до п'ят. Окрім цього необхідно звертати увагу на наявність уроджених дефектів, які могли вплинути на його життєздатність.

Для встановлення способу вбивства звертають увагу на те, чи немає яких-небудь предметів (нитки, шматки паперу і тому подібне) у роті, у носі, у вухах дитини. Виявле-

ні предмети вилучаються і долучаються до справи як речові докази.

Оглядаючи труп новонародженого, необхідно відзначити наявність або відсутність тілесних ушкоджень, їх розташування, розміри, колір, форму, наявність біля носа і рота подряпини, синців та інших сліди, які можуть виникнути від рук і нігтів.

Якщо на шиї виявлені сліди странгуляційної борозни, їх детально описують, указуючи розмір, колір, форму й місце розташування. Якщо на шию надіто зашморг, його необхідно описати, указавши, з якого він матеріалу, розмір, тип вузла й інші прикмети.

Під час зовнішнього огляду трупа новонародженої дитини не завжди можливо визначити, унаслідок чого настала смерть. Необхідно враховувати, що насильницька смерть може настати й у результаті пологів.

Деякі сліди мають специфічний характер. Так, сліди крові, навколоплідної рідини, дитячого місця свідчать про те, що пологи могли статися на місці виявлення трупа, інколи ці сліди можна знайти недалеко від цього місця.

Огляд трупа новонародженої дитини інколи корисно поєднувати з оглядом і обшуком найближчих житлових будинків або інших приміщень для виявлення слідів пологів.

Від швидкого і кваліфікованого судово-медичного дослідження трупа новонародженої дитини багато в чому залежить успіх повного і об'єктивного розслідування. Бажано, щоб експертизу проводив той експерт, який брав участь в огляді місця події.

Відповідно до п. 2.2.10. «Правил проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи», затверджених наказом МОЗ України від 17.01.1995 р. №6, дослідження трупів новонароджених дітей та забирання матеріалу на лабораторні дослідження має особливості:

- труп зважують, вимірюють обвід голови, плечей, грудей;
- проводять рентгенографію кистей і стоп (наявність і розміри точок за-костеніння);

- до звичайного обсягу розтину додають розтин епіфізів (дистальних) стегнових кісток, п'яткових кісток і рукоятки груднини з метою виявлення точок закістіння, а також розтин хребетного стовпа, щоб вийняти спинний мозок і переконатись, була родова травма чи ні;
 - проводять легеневі гідростатичні проби (Галена, Бреслау);
 - для судово-гістологічного дослідження надсилають комплект шматочків внутрішніх органів, перелік яких зазначено в п. 2.2.9.а Правил проведення судово-медичної експертизи... (мозок — 3 шматки (кора, підкірка, стовбур), серце — 3 шматки (лівий і правий шлуночки, міжшлуночкова перетинка), легені — 5 шматків (по одному з кожної долі), печінка — 1 шматок, нирка — 2 шматки (по одному з кожної) селезінка — 1 шматок, вилочкова, щитоподібна, слинна і підшлункова залози — по 1 шматку, надниркові залози — 2 шматки (по одному з кожного), тонкий і товстий кишечник — по 1 шматку, брижа тонкого кишечника з лімфатичним вузлом — 1 шматок, гортань на рівні голосової щілини — 1 шматок, трахея на рівні біфуркації з лімфатичним вузлом — 1 шматок, глоткова мигдалина — 1 шматок), до комплекту додається пупковий канатик і пупкове кільце;
 - для судово-імунологічного дослідження надсилають рідку кров з порожнини серця або порожнистих вен і кров на марлі;
 - за виявлення ознак травматичного впливу проводять весь комплекс досліджень, характерний для даного виду травми.
- Отже, успіх у розслідуванні та розкритті дітовбивств багато в чому залежить від правильної координації роботи слідчого та оперативних дій інших підрозділів поліції, від використання можливостей працівників органів охорони здоров'я (жіночих консультацій, пологових будинків, а також громадськості, адміністрації підприємств та установ), проведення судово-медичних та інших судових експертиз тощо.